

УДК 346.21

DOI: 10.31732/2708-339X-2025-16-B5

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ПРАВА НА СВОБОДУ СОВІСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Степаненко Н.В.,

*доктор філософії в галузі права, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>*

Гуренко В.А.,

*аспірант Університету «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
email: hurenkova@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9409-563X>*

FEATURES OF LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITIES OF RELIGIOUS ORGANISATIONS AND THE RIGHT TO FREEDOM OF CONSCIENCE IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Stepanenko N.V.,

*PhD in law,
associate Professor of the Department of Theory and History
of the State and Law of «KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>*

Hurenko V.A.,

*PhD student of «KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
email: hurenkova@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-9409-563X>*

Анотація. Наукова стаття присвячена аналізу особливостей правового регулювання діяльності релігійних організацій та реалізації права на свободу совісті в Україні в умовах воєнного стану. Аналізуються основні законодавчі зміни в Україні під час воєнного стану, які спрямовані на забезпечення національної безпеки, унеможливлення впливу релігійних організацій, що афілійовані з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена, та обмеження їхньої діяльності відповідно до норм міжнародного права, у тому числі заборони діяльності Російської православної церкви та ідеології «русского міра» в Україні.

У статті досліджуються вплив збройної агресії російської федерації проти України на державну політику щодо свободи совісті та функціонування релігійних організацій в Україні, особливо тих релігійних організацій, які канонічно і організаційно підпорядковуються Російській православної церкві. У статті розкривається поняття іноземної релігійної організації згідно чинного законодавства України. Визначаються критерії, за якими іноземні релігійні організації можуть здійснювати діяльність в Україні, а також умови їхньої заборони. Проаналізовано положення основних законів в Україні, зокрема, акцентується увага на аналізі рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 грудня 2022 року «Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» та Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій», що встановлює чіткі вимоги до релігійних організацій, які можуть мати зв'язки з державою, яка визнана такою що здійснила

або здійснює збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України.

Стаття підкреслює важливість дотримання правового балансу між забезпеченням права громадян на свободу світогляду і віросповідання та захистом національних інтересів держави у контексті сучасних викликів пов'язаних із збройною агресією російської федерації проти України та введеним воєнним станом на території всієї держави, який передбачає часткове обмеження прав громадян.

Ключові слова: іноземна релігійна організація, воєнний стан, право на свободу світогляду і віросповідання, національна безпека, збройна агресія, афілійованість.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 11.

Abstract. The scientific article is devoted to analyzing the features of legal regulation of the activities of religious organizations and the realization of the right to freedom of conscience in Ukraine under martial law. The author analyses the main legislative changes in Ukraine during martial law aimed at ensuring national security, preventing the influence of religious organizations affiliated with a foreign religious organization whose activities are prohibited in Ukraine, and restricting their operations in accordance with international law, including the prohibition of the Russian orthodox church and the ideology of the «Russian world» in Ukraine.

The article examines the impact of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine on the state policy on freedom of conscience and the functioning of religious organizations in Ukraine, especially those religious organizations that are canonically and organizationally subordinated to the Russian orthodox church. The article explains the concept of a foreign religious organization under the current legislation of Ukraine. The author defines the criteria by which foreign religious organizations may operate in Ukraine, as well as the conditions for their prohibition. The provisions of the main laws in Ukraine are analyzed, in particular, the author focuses on the analysis of the decision of the National Security and Defence Council of Ukraine of 1 December 2022 «On Certain Aspects of the Activities of Religious Organisations in Ukraine and the Application of Personal Special Economic and Other Restrictive Measures (Sanctions)» and the Law of Ukraine «On the Protection of the Constitutional Order in the Field of Activities of Religious Organizations», which sets out clear requirements for religious organizations that may have ties with a state that is recognized as having committed or is committing armed aggression against Ukraine and/or temporarily occupying part of the territory of Ukraine.

The article emphasizes the importance of maintaining a legal balance between ensuring the right of citizens to freedom of worldview and religion and protecting the national interests of the State in the context of the current challenges posed by the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine and the imposition of martial law throughout the State, which provides for partial restriction of citizens' rights.

Keywords: foreign religious organization, martial law, right to freedom of worldview and religion, national security, armed aggression, affiliation.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, ref.: 11.

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану, запровадженого в Україні через збройну агресію російської федерації, особливого значення набуває діяльність держави спрямована на захист суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, у тому числі важливим аспектом є питання правового регулювання діяльності релігійних організацій та забезпечення права на свободу світогляду і віросповідання в період дії воєнного стану. Держава змушена балансувати між гарантуванням конституційних прав та свобод громадян і необхідністю захисту національної безпеки від зовнішніх загроз, які можуть поширюватися через діяльність різних видів організацій, у тому числі через діяльність релігійних організацій.

Однією з ключових проблем в Україні під час збройної агресії російської федерації, стала діяльність релігійних організацій, афілійованих із центрами впливу в країні-а-

гресорі, зокрема, але не виключно з Російською православною церквою, яка відкрито підтримала і підтримує військову агресію проти України. Враховуючи використання релігії як інструменту гібридної війни та впливу на населення України, законодавець ухвалив низку нормативно-правових актів, спрямованих на обмеження впливу таких організацій. Це, зокрема, рішення Ради національної безпеки і оборони України та Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій».

Однак, такі законодавчі ініціативи викликають низку правових та суспільних дискусій, у тому числі серед науковців та юристів, зокрема щодо співвідношення між свободою віросповідання та забезпеченням державної безпеки, а також щодо визначення правової межі допустимого в прийнятих рішеннях щодо обмеження діяльності деяких релігійних організацій в Україні і тим самим визначення правової допустимості

обмеження права на свободу світогляду і віросповідання громадян в умовах воєнного стану. Проблемним залишається питання правових критеріїв, за якими релігійну організацію можна визнати загрозовою для національної безпеки, а також механізмів правового реагування, які б відповідали міжнародним стандартам у сфері прав людини. Таким чином, наявна нагальна необхідність щодо проведення глибокого наукового аналізу цих аспектів з метою розробки ефективних та збалансованих правових рішень по регулюванню діяльності релігійних організацій в період воєнного стану в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Питанню діяльності релігійних організацій присвячені дослідження таких вчених, як: С.М. Мельничук, М.С. Васін, М.С. Мельникович, Ю.Ю. Пайда, О.М. Биков та інші.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. На сьогоднішній день у вітчизняній науці недостатньо уваги приділено питанню правового регулювання релігійних організацій в період воєнного стану, у тому числі діяльності релігійних організацій, афілійованих із центрами впливу в країні-агресорі, а також правової допустимості обмеження права на свободу світогляду і віросповідання громадян в умовах воєнного стану.

Формулювання мети і методів дослідження. Метою статті є аналіз чинного законодавства України щодо дослідження правового регулювання релігійних організацій в період воєнного стану в Україні, окреслення основних правових ознак релігійних організацій, що афілійовані з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена та критеріїв, за якими іноземні релігійні організації можуть здійснювати діяльність в Україні.

Під час дослідження теми статті використовувалися такі методи, як системного аналізу – при розгляді різних аспектів предмета дослідження; дедуктивний метод – для виявлення прогалів в правовому регулюванні релігійних організацій в період воєнного стану в Україні; порівняльно-правовий метод – для дослідження та порівняння підходів до правового регулювання релігійних організацій в період воєнного стану тощо.

Виклад основного матеріалу. Правове

регулювання діяльності релігійних організацій та реалізація права на свободу совісті є важливими аспектами функціонування демократичної держави. В Україні ці питання набули особливої актуальності в умовах воєнного стану, запровадженого у відповідь на збройну агресію російської федерації. Введення воєнного стану зумовило необхідність адаптації правового регулювання, спрямованого на забезпечення національної безпеки, захист конституційного ладу та запобігання використанню релігійних організацій як одного з інструментів впливу у війні.

На території України продовжують функціонувати релігійні організації, які за канонічною та організаційною складовою є пов'язані з осередками впливу, розташованими в російській федерації, зокрема з російською православною церквою. Такі зв'язки становлять потенційну загрозу для національної безпеки держави, сприяють розповсюдженню деструктивних ідеологій і можуть слугувати засобом для реалізації політичних цілей. У зв'язку з цим, задля недопущення розколу у суспільстві за релігійною ознакою та сприяння консолідації українського суспільства, держава вимушена застосовувати обмежувальні заходи щодо діяльності таких релігійних організацій в Україні.

Обмеження вводяться з урахуванням норм міжнародного права, при цьому головним критерієм виступає захист національної безпеки країни. Обмежувальні заходи впливають на функції держави, змінюючи самі обсяги діяльності держави, а також способи її здійснення, що відображено в наукових дослідженнях [1, с. 32]. У тому числі деякі обмеження можуть бути застосовані у сфері діяльності релігійних організацій, але виключно в інтересах національної або громадської безпеки. Одним із перших таких заходів, стало прийняття рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 грудня 2022 року «Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)», яким було визначено необхідність внесення у двомісячний строк на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо унеможливлення діяльності в

Україні афілійованих із центрами впливу в російській федерації релігійних організацій відповідно до норм міжнародного права у сфері свободи совісті та зобов'язань України у зв'язку зі вступом до Ради Європи [2].

Після прийняття рішення Ради національної безпеки і оборони України, зважаючи на збройну агресію російської федерації проти України, підтримку цієї агресії російською православною церквою і відзначаючи, що численні протиправні дії російської православної церкви та підлеглих їй релігійних організацій на території України створюють загрозу національній та громадській безпеці, правам і свободам громадян України, 20 серпня 2024 року був прийнятий Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». Основною метою цього нормативного акту є забезпечення стабільності функціонування держави та суспільства, захист прав і свобод людини, а також врегулювання особливостей діяльності іноземних релігійних організацій в Україні [3].

Основними законодавчими новелами згідно даного закону стало впровадження визначення «іноземна релігійна організація» із наданням відповідних критеріїв; заборона діяльності російської православної церкви та ідеології «русского міра» в Україні; оформлення критеріїв релігійних організацій в Україні, афілійованих з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена; надання визначення ідеології «русского міра».

Іноземні релігійні організації мають право здійснювати діяльність в Україні лише за умови, що їхня діяльність не завдає шкоди національній або громадській безпеці, не порушує публічний порядок, не загрожує здоров'ю, моральним засадам чи правам інших осіб. Водночас в Україні не дозволяється діяльність тих іноземних релігійних організацій, які одночасно відповідають двом умовам: вони знаходяться в державах, визнаних агресорами проти України або причетних до окупації її територій, а також прямо або опосередковано, наприклад через заяви своїх лідерів, підтримують військові дії проти України. До іноземних релігійних організацій, які знаходяться в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює

збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України, належать іноземні релігійні організації (в тому числі релігійні управління, об'єднання, центри), керівний центр (управління) яких знаходиться за межами України у відповідній державі-агресорі. [3].

Також в Україні не допускається діяльність в Україні релігійної організації, яка: 1) афілійована з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена; 2) афілійована з релігійною організацією, яка афілійована з іноземною релігійною організацією, діяльність якої в Україні заборонена [4].

На рівні законодавства України вперше закріплено поняття «ідеологія «русского міра»». Дане визначення являє собою російську доктрину неоколоніального характеру, в основі якої закладено шовіністичні, нацистські, расистські, ксенофобські, релігійні ідеї, образи і цілі, знищення України, геноцид Українського народу, невизнання суверенітету України та інших держав. Доктрина спрямована на силове розширення імперського простору російської федерації, як способу реалізації особливого цивілізаційного права росіян на масові вбивства, державний тероризм, воєнне вторгнення до інших держав, окупацію територій, поширення канонічної території російської православної церкви на інші країни. [5].

Також на законодавчому рівні передбачено, що зважаючи на те, що російська православна церква є ідеологічним продовженням режиму держави-агресора, співучасницею воєнних злочинів та злочинів проти людяності, що вчиняються від імені російської федерації та ідеології «русского міра», діяльність в Україні російської православної церкви заборонена. Використання релігійних організацій для пропаганди ідеології «русского міра», у тому числі популяризації такої ідеології у будь-який спосіб та/або будь-якими засобами, що суперечить інтересам національної та громадської безпеки, територіальної цілісності України, забороняється [3].

Законодавчі зміни з боку держави були спрямовані на захист національної та громадської безпеки України в сфері діяльності релігійних організацій, в першу чергу для

унеможливлення впливу російською православною церквою на релігійні організації України. Окрім цього, не допускається діяльність релігійних організацій в Україні, які будуть визнані афілійованими з іноземною релігійною організацією, що знаходиться в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України.

Однак такі законодавчі зміни, які встановлюють обмеження та додатково врегульовують діяльність релігійних організацій, викликали низку правових та суспільних дискусій, у тому числі серед науковців та юристів, зокрема щодо співвідношення між правом на свободу віросповідання та забезпеченням національної та громадської безпеки в державі.

При прийнятті відповідних змін до законодавства та відповідно до преамбули Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій», законодавець посилається на правові засади, а саме статті 35 Конституції України, статті 9 і 11 Європейської конвенції з прав людини, що передбачають права на свободу совісті, релігії та об'єднання у релігійні організації і можливість обмеження відповідних прав законом в інтересах національної або громадської безпеки, захисту прав і свобод інших осіб.

При детальному аналізі вищезазначених статей виникає правова невідповідність змісту даних положень законодавства та обґрунтуванню законотворця при підготовці та прийнятті Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій». Оскільки, ані Конституція України, ані Європейська конвенція з прав людини, на які посилаються в преамбулі даного закону, не містять положень, які б передбачали можливість обмеження права на свободу совісті, віросповідання та об'єднання в релігійні організації з міркувань національної безпеки.

Так, відповідно до статті 35 Конституції України передбачено, що кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово

чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей [6]. У статті 9 Європейської конвенції з прав людини, ратифікованої Законом України від № 475/97-ВР від 17 липня 1997 року передбачено, що свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [7].

Отже, з огляду на положення українського законодавства та міжнародних документів, що регулюють право на свободу совісті й віросповідання, обмеження релігійних свобод допустимі для забезпечення громадської безпеки. Натомість у преамбулі Закону України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» акцент зроблено на національній безпеці, що не цілком відповідає зазначеним нормам.

Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ, у своїх Рекомендаціях щодо аналізу законодавства у сфері релігії або переконань, підготовлених за сприяння Європейської Комісії за демократію зауважує, що міжнародне право не визнає забезпечення «безпеки» або «національної безпеки» в якості допустимих підстав для обмеження проявів свободи релігії чи переконань. Зважаючи на те, що свобода релігії чи переконань є невід'ємним правом людини, вкрай важливо, щоб критерії можливих обмежень застосовувалися з максимальною акуратністю та точністю. Обмеження, що накладаються державою, повинні передбачати мінімально можливе втручання у здійснення цієї свободи і повинні застосовуватися лише як крайній захід [8, с. 18-19]. У демократичних суспільствах, коли на території однієї і тієї самої країни співіснують декілька конфесій, може існувати необхідність запровадження обмежень щодо свободи сповідувати свою релігію або переконання з метою примирення інтересів різних груп і забезпечен-

ня поваги до переконань кожного. Суд вже неодноразово наголошував на ролі держави як нейтрального та неупередженого організатора вирішення питань, пов'язаних з відправленням різних релігійних культів, сповіданням релігій і переконань, і зазначав, що така роль сприяє підтриманню в демократичному суспільстві громадського порядку, релігійної гармонії і терпимості [9, с. 371].

Тобто «національна безпека» не є допустимим обмеженням права на свободу совісті та віросповідання, допустимим можна вважати забезпечення «громадської безпеки».

Водночас, важливо наголосити, що відповідно до статті 15 Європейської конвенції з прав людини передбачено, що під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом [7]. Однак у разі запровадження воєнного стану Україна, керуючись Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, зобов'язана невідкладно інформувати через Генерального секретаря ООН країни-учасниці цього пакту про тимчасові обмеження прав і свобод людини та громадянина, які відступають від її зобов'язань за пактом, із зазначенням обсягу таких відхилень та обґрунтуванням причин їх введення [9].

Важливим є також позиція суддів Конституційного суду України щодо конституційного контролю обмеження релігійної свободи в умовах воєнного стану. Згідно окремої думки (частково збіжна) судді Конституційного Суду України Василя Лемака зазначено, що очевидним і безперечним є те, що під час війни немає більш переконливого державного інтересу, ніж безпека нації. Наявна необхідність пошуку балансу між конституційною потребою протистояти ворогу, з одного боку, і потребою в особливій конституційній гарантії свободи віросповідання та права на об'єднання громадян, з другого боку. Якщо ворог застосовує як зброю вплив певної релігійної організації з центром у Москві, то під час війни проявляється міцний

раціональний зв'язок між потребами нашої оборони, національної безпеки та обов'язком (не лише можливостями) Української держави запроваджувати такі засоби, які є адекватними для нейтралізації відповідних загроз. Саме в такому контексті слід розглядати оспорювані законодавчі приписи – як засоби захисту України від реальної загрози з боку агресивної держави [10].

Таким чином, з урахуванням викладеного варто зазначити, що відповідно до Конституції України та міжнародних зобов'язань України, визначених Європейською конвенцією, обмеження свободи світогляду і віросповідання можливе лише на період дії воєнного стану. Також з правової точки зору та для більш коректного юридичного обґрунтування застосування відповідних обмежень необхідно застосовувати принцип інтересу «громадської безпеки», а не «національної безпеки».

Варто також зазначити, що згідно з пунктом 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 передбачено, у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [11].

В Указі Президента відсутня стаття 35 Конституції України в переліку прав, які можуть обмежуватися. Враховуючи, що Закон України «Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій» вже прийнятий та набрав чинності, виникає правова необхідність приведення у відповідність вищезазначеного Указу Президента та внесення змін з урахуванням прийнятого Закону.

Висновки. Правове регулювання діяльності релігійних організацій в умовах воєнного стану є важливим аспектом державної політики, спрямованої на забезпе-

чення національної та громадської безпеки та конституційного ладу України. Внаслідок збройної агресії російської федерації, України була змушена вживати правові заходи щодо релігійних організацій, афілійованих із центрами впливу в російській федерації.

Окрім цього, тепер не допускається діяльність релігійних організацій в Україні, які будуть визнані афілійованими з іноземною релігійною організацією, що знаходиться в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України. Такі релігійні організації мають право продовжити діяльність, у випадку застосування правового механізму зміни підлеглості, тобто релігійні організації мають право змінити підлеглість у канонічних та організаційних питаннях будь-яким діючим в Україні та за її межами релігійним центрам (управлінням), крім тих керівних центрів (управлінь), які знаходяться за ме-

жами України в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює збройну агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України, і діяльність яких заборонена в Україні.

Водночас проведений аналіз показує, що нормативно-правове регулювання цього питання має відповідати міжнародним стандартам, зокрема, Європейській конвенції з прав людини та Міжнародному пакту про громадянські і політичні права. Для ефективного правового регулювання необхідно забезпечити збалансований підхід, що передбачає одночасне збереження релігійних свобод громадян та захист інтересів держави в умовах воєнного стану. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на пошук оптимального механізму правового врегулювання діяльності релігійних організацій, враховуючи як національну безпеку, так і зобов'язання України у сфері прав людини.

Література:

1. Мельничук С. М. Функції сучасної держави в умовах воєнного стану. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2023. №1. С. 23-35.
2. Про окремі аспекти діяльності релігійних організацій в Україні і застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій): Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0021525-22#n4> (дата звернення: 10.01.2025).
3. Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій: Закон України від 20.08.2024 № 3894-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#n78> (дата звернення: 10.02.2025).
4. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
5. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну: Закон України від 22.05.2022 № 2265-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#n5> (дата звернення: 10.01.2025).
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4272> (дата звернення: 10.01.2025).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 10.01.2025).
8. Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ. Рекомендації щодо аналізу законодавства у сфері релігії або переконань. 2022. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/a/538080.pdf> (дата звернення: 10.01.2025).
9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n193> (дата звернення: 10.01.2025).
10. Окрема думка (збіжна) судді Конституційного Суду України Лемака В.В. стосовно Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 06.04.2022 №1-п(II)/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nb04d710-22#Text> (дата звернення: 10.01.2025).
11. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 10.01.2025).

References:

1. Melnychuk S. M. Functions of the modern state in the conditions of martial law. *Bulletin of the LDIA named after E.O. Didorenko*. 2023. №1. С. 23-35.
2. National Security and Defence Council of Ukraine (2022). Decision «On certain aspects of the activities

of religious organisations in Ukraine and the application of personal special economic and other restrictive measures (sanctions)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0021525-22#n4> (Accessed January 10, 2025).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2024). The Law of Ukraine «On the Protection of the Constitutional Order in the Field of Activities of Religious Organisations». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#n78>(Accessed January 10, 2025)

4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991). The Law of Ukraine «On Freedom of Conscience and Religious Organisations». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (Accessed January 10, 2025).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022). The Law of Ukraine «On the prohibition of propaganda of the Russian Nazi totalitarian regime, the armed aggression of the Russian Federation as a terrorist state against Ukraine, and the symbols of the military invasion of Ukraine by the Russian Nazi totalitarian regime». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#n5> (Accessed January 10, 2025).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996). The Constitution of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4272> (Accessed January 10, 2025).

7. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (Accessed January 10, 2025).

8. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (2022). Guidelines for Review of Legislation Pertaining to Religion or Belief. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/a/538080.pdf> (Accessed January 10, 2025).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015). The Law of Ukraine «On the legal regime of martial law». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n193> (Accessed January 10, 2025).

10. Dissenting opinion (concurring) of Judge of the Constitutional Court of Ukraine Lemak V.V. (2022). «On the Decision of the Constitutional Court of Ukraine (Second Senate)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nb04d710-22#Text> (Accessed January 10, 2025).

11. The President of Ukraine (2022). Decree «On the introduction of martial law in Ukraine». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (Accessed January 10, 2025).

Стаття надійшла до друку 10 лютого 2025 року